تایبه مائاری
Tayba Education
طيبة للتعليم

ئەرەب تىلى تەرجىمە مەشىق قوللانمىسى

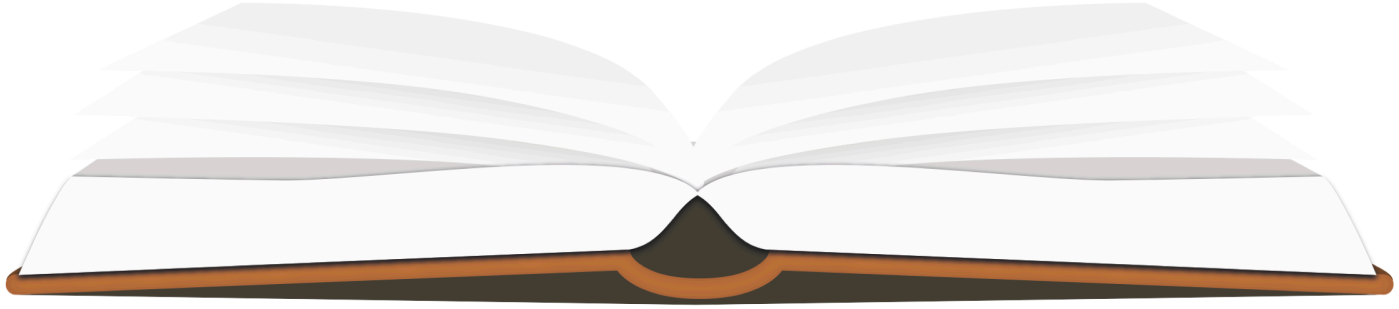

مۇھەممەد رەھىم ئەمىن

مۇقەددىمە

تەرجىمە، ئىنسانىيەت مەدەنىيتى بارلىققا كەلگەندىن باشلاپ ئوخشىمىغان ئىككى تىلدا سۆزلىشىدىغان مىللەتلەر ئارىسىدا بارلىققا كەلگەن پائالىيەت بولۇپ، ئىنسانىيەت مەدەنىيىتىنىڭ گۈللىنىشىگە ئەگىشىپ، ئىزچىل تەرەققىي قىلىپ داۋاملىشىپ كەلمەكتە.

تەرجىمە سۆزى، ئەرەب تىلىدىكى (تَرْجَمَة) سۆزىدىن كېلىپ چىققان بولۇپ، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدا « تەرجىمە قىلماق» دېگەن بولىدۇ. تەجىمىشۇناسلار خىلمۇ-خىل كەسپى تەبىرلەرنى بەرگەن بولۇپ، تۆۋەندە مەن ئەتراپلىق دەپ قارىغان تەبىرنى كەلتۈرۈش بىلەن كۈپايىلىنىمەن.

تەرجىمە: بىر تىلدىكى سۆزلەر بىلەن ئىپادىلەنگەن ئۇقۇمنى يەنە بىر تىلدىكى تەڭ قىممەتلىك سۆزلەر بىلەن ئىپادىلەپ بېرىش، تەرجىمە دەپ ئاتىلىدۇ.

تەرجىمە قىلغاندا تەرجىمە ئەسەرنى تەرجىمە تىلىغا مۇتلەق بويسۇندۇرۇۋېلىش ياكى مۇتلەق ئەسلى نۇسخىغا تەقلىد قىلىشتىن ساقلىنىش لازىم. چۈنكى تەرجىمە تىلغا مۇتلەق بوي سۇندۇرۇلۇپ تەرجىمە قىلىنسا، چۈشۈنۈشلۈك بولغىنى بىلەن، ئەسلىگە سادىق بولماي قالىدۇ، پۈتۈنلەي ئەسلى نۇسخىغا تەقلىد قىلىنىپ كەتسە، ئەسلىگە سادىق بولغىنى بىلەن چۈشۈنۈشلۈك بولماي قالىدۇ، مۇشۇ ئىككى تەرەپكە تەڭ ئەھمىيەت بېرىپ تەڭپۇڭ ئېلىپ ماڭغاندا، تەرجىمىدىكى مەقسەت قىلغان نىشانغا يەتكىلى بولىدۇ.

تەرجىمان تەرجىمە قىلماقچى بولغان ئەسەرنىڭ تىلىنى پۇختا بىلىشتىن سىرت، تەرجىمە قىلىنىدىغان تىلنىمۇ پۇختا بىلىشى، تىل – ئەدەبىياتتىن خەۋەردار بولىشى ۋە تەرجىمە ئەسەرنى تولۇق چۈشۈنىشى لازىم!

تەرجىمە ئەسەرنىڭ پۈتۈپ چىقىشى تۆۋەندىكى تۆت باسقۇچ بىلەن تاماملىنىدۇ:

تەييارلىق باسقۇچى: ئەسەرنى تەرجىمە قىلىشتىن ئىلگىرى، ئەسەرگە ئالاقىدار پايدىلىنىش ماتېرىاللىرىنى كۆرۈپ چىقىپ، ئەسەرنىڭ دەۋر ئارقا كۆرۈنىشى ۋە ئاپتورى بىلەن تونۇشۇپ چىقىش لازىم.

چۈشۈنىش باسقۇچى: ئەسەرنىڭ ئىدىۋى مەزمۇنىنى، دەۋر ئارقا كۆرىنىشى، لوگىكىلىق مۇناسىۋەتلەر، سۆزلەرنىڭ ئوبىكتىپ مەنىسى ۋە ھېسىيات ئۇقۇمىنى تەھلىل قىلىپ چۈشۈنىش لازىم.

ئىپادىلەش باسقۇچى: سۆز ئىپادىلەشتە ئاممىباب ۋە جانلىق سۆزلەرنى ئىشلىتىش، ئومۇم خەلقنىڭ چۈشۈنىشى تەس، كۆپ قوللىنىلمايدىغان سۆزلەرنى ئىشلىتىشتىن ساقلىنىش لازىم.

تەكشۈرۈش باسقۇچى: تەرجىمە ئەسەر پۈتكەندىن كېيىن، ئەسەرنى تەرجىماندىن باشقا بىر ئادەم تەكشۈرۈپ چىقىشى لازىم.

ئانا تىلىمىزدىكى ئەرەب تىلى تەرجىمە ماتېريالىنىڭ كەملىكى، مىنى بۇ ساھەسىدە بىر ماتېريالى تۈزۈشكە مەجبۇر قىلدى، مەن بۇ قوللانمىنى تۈزۈشتە ئەمەلى تەرجىمىنى ئاساس قىلدىم، نەزىرىيە قىسمىنى تەرجىمە جەريانىدا سۆزلەپ ئۆتتۇم، ئوقۇغۇچىلارنى تەرجىمىگە مەشقلەندۈرۈش ئۈچۈن، باسقۇچ خاراكتېرلىك كۆنۈكمىلەرنى بەردىم.

بۇ دەرسلىك كىتاۋى سىزنىڭ ئەرەب تىلى تەرجىمە قابىلىيىتىڭىزگە ئازراق يۈكسىلىش قوشسا، مەقسىتىمگە يەتكەن بولىمەن. ئىنسان ئەۋلادى بولغانلىقىم ئۈچۈن خاتالىقتىن خالى ئەمەسمەن، خاتا كەتكەن يەرلەرگە ئەسكەرتىش بېرىشىڭلارنى سەمىمىيلىك بىلەن ئۈمىد قىلىمەن. ئاللاھتىن قىلغان ئەمىلىمىزنى قوبۇل قىلىنشى سورايمەن!

پايدىلانغان ماتېرياللار:

1. ئابدۇقادىر داموللامنىڭ ئەدەب ئەخلاق ئاچقۇچى (شېئىر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى)
2. النحو الميسر لمحمد رحيم أمين (ھەرىپلەر ۋە ئۇنىڭ مەنىلىرى)
3. ئەرەب تىلى تەرجىمىچىلىك نەزەرىيەسى – المورد (ئەبۇ نەفسە) (بىرقىسىم مىسال ۋە پىرىنسىپلار)
4. ئوقۇغىن تەرجىمە ئۇسۇلۇبى كارتوچكىلىرى (قىسقا جۈملىلەر)
5. ئەرەب تىلى باغچىسى خەۋەر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى (خەۋەر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى)
6. تىنىش بەلگىلىرىنى قوللىنىش قائىدىلىرى (يازغۇچىلار مۇنبىرى)
7. ئابدۇلقاھار مەھزۇن تەمىنلىگەن نامسىز ماتېرياللار (ماقال – تەمسىل تەرجىمە ئۆرنەكلىرى)

مۇھەممەد رەھىم ئەمىن
ئىستانبول
2018.8.29
Abusultan2016427@gmail.com

مۇندەرىجە

بىرىنچى باب

- ھەرپلەر ۋە ئۈنۈك مەنىلىرى 3

ئىككىنچى باب

- تەرجىمە پىرىنسىپلىرى 28
- تەرجىمە ئۇرنەكلىرى 29
  - قىسقا جۈملە، ھېكمەتلىك سۆز ۋە ماقال تەمسىل تەرجىمە ئۇرنەكلىرى 30
  - خەۋەر تەرجىمە ئۇرنەكلىرى 40
  - شېئىر تەرجىمە ئۇرنەكلىرى 50
  - ھەدىس تەرجىمە ئۇرنەكلىرى 60

ئۈچىنچى باب

- تىنىش بەلگىلىرى قائىدىلىرى 70

بىرىنچى باب

ھەرپلەر ۋە ئۇنىڭ مەنىلىرى

ھەرپ ئۆزى مۇستەقىل مەنا ئىپادىلەپ بېرەلمەيدىغان، ئىسىم ياكى پېئىل بىلەن بىرىككەندىن كېيىن مەنا ئىپادىلەيدىغان سۆز قۇشۇمچىسى بولۇپ، جۈملىدە سۆزلەرنى بىر-بىرىگە باغلاش ۋەزىپىسىنى ئۆتەيدۇ.

ئادەتتە ئەرەب تىلىدىكى كۆپىنچە ھەرپلەرنىڭ بىر ئانا مەنىسى ۋە بىر قانچە قۇشۇمچە مەنىسى بولۇپ، جۈملىدىكى ئورنىغا قاراپ مۇناسىپ مەنىسى بېرىلىدۇ.

كۆپ ساندىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ جۈملىدىكى سۆزلەرنىڭ مەنىسىنى بىلىسىمۇ، لېكىن باغلاشتۇرۇپ تەرجىمە قىلالماسلىقى، ھەرپلەرنىڭ پەقەت ئانا مەنىسىنى بىلىپ، باشقا قۇشۇمچە مەنىلىرىنى بىلمەسلىكىدۇر.

تەرجىمىنىڭ باغلىنىشچان، گۈزەل ۋە پاساھەتلىك چىقىشى ئۈچۈن ھەرپلەرنىڭ ئانا مەنىسىنى بىلىش بىلەن بىرگە، قۇشۇمچە مەنىلەرنىمۇ بىلىش زۆرۈر.

شۇنىڭ ئۈچۈن تۇنجى دەرسىمىزنى ھەرپلەرنىڭ ئانا ۋە قۇشۇمچە مەنىلىرىنى، ئەمەلى مىساللار بىلەن تەپسىلى چۈشەندۈرۈشتىن باشلايمىز.

الباء

ئون ئۆچ خل مەنسی بار

الإلصاق	أمسكتُ بيدك، مررتُ بك
الاستعانة	كتبتُ بالقلم
السببية	مات بالجوع
التعدية	{ ذهب الله بنورهم } الآية
القسم	بالله العظيم
المقابلة	بعت هذا بهذا
البدل	ما يسرني أني شهدت بدرا بالعقبة
الظرفية	{ لقد نصركم الله ببدر } { نجيناهم بسحر } الآية
المصحابة	بعتك الفرس بسرجه
التبعيض	{ واذا مروا بهم يتغامزون} الآية
معنى (عن)	{ فاسأل به خبيرا } الآية
الاستعلاء	{ من إن تأمنه بقنطار } الآية
التأكيد	{ وكفى بالله شهيدا } الآية

مەشق

مۇناسىپ
مەنىلەر بىلەن
تۇتاشتۇرۇڭ

{فكلا أخذنا بذنبه} الآية	الإلصاق
{سبحان الذي أسرى بعبده ليلا من المسجد الحرام} الآية	التبعيض
بالله لأجتهدن	التأكيد
{ الحرُّ بالحرِّ والعبدُ بالعبدِ} الآية	استعانة
حديث "ما يسرني بها حمر النعم"	المصاحبة
{وإنكم لتمرون عليهم مصبحين وبالليل} الآية	الاستعلاء
{سأل سائل بعذاب واقع} الآية	السببية
كقول الشاعر... وأنت بأمر لا محال واقع	الظرفية
نجحت بتوفيقه	المقابلة
"بعتك الدار بأثاثها"	البدل
طُفتُ بالكعبة	معنى (عن)
{ عينا يشرب بها عباد الله } الآية	التعدية
{ألم يعلم بأن الله يرى} الآية	القسم

مِنْ

سەككىز خىل مەنىسى بار

- الابتداء
  - المكانية: { سبحان الذي أسرى بعبده من المسجد الحرام }
  - الزمانية: { لمسجد أسس على التقوى من أول يوم } الآية
- التبعيض
  - { منهم من كلم الله } الآية
- بيان الجنس
  - { واجتنبوا الرجس من الأوثان } الآية
- التأكيد
  - { ما جاءنا من بشير } الآية
- البدل
  - { أرضيتم بالحياة الدنيا من الآخر } الآية
- الظرفية
  - { ماذا خلقوا من الأرض } الآية
- السببية
  - { مما خطيئتهم أغرقوا } الآية
- معنى (عن)
  - { يا ويلنا قد كنا في غفلة من هذا } الآية

مەشق

مۇناسىپ
مەنىلەر بىلەن
تۇتاشتۇرۇڭ

أشتري ثوباً من الحرير	الابتداء
مات من البرد	التبعيض
{إِذَا نُودِيَ لِلصَّلاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ} الآية	بيان الجنس
{فويل للقاسية قلوبهم من ذكر الله} الآية	التأكيد
قبلتُ بالغث من السمين	البدل
سرتُ من المدينة	الظرفية
مِنهم مَنْ أحْسن ومِنهم مَنْ أساء	السببية
ما جاءنا مِنْ أحد	معنى (عن)

ئالته خل
مەنسی بار

في

- الظرفية: حقيقية أو مجازية
  - الماء في الكوز، { ولكم في القصاص حياة } الآية
- السببية
  - دخلت امرأة النار في هرة حبستها
- معنى (مع)
  - { ادخلوا في أمم قد خلت من قبلكم } الآية
- استعلاء
  - { ولأصلبنكم في جذوع النخلة } الآية
- المقايسة
  - { فما متاع الدنيا في الآخرة إلا قليل } الآية
- معنى (إلى)
  - { فردوا أيديهم في أفواههم } الآية

مەشق

مۇناسىپ
مەنىلەر بىلەن
تۇتاشتۇرۇڭ

الظرفية: حقيقية أو مجازية	لأشنقكم في أعواد المشانق
السببية	ردَّ يده في فمه
معنى (مع)	ما ذنبنا في عفوك إلا هفوة
استعلاء	جاء القائد في جيشه
المقايسة	{ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ } الآية
معنى (إلى)	{ لقد كان لكم في رسول الله أسوة حسنة } الآية

ئۇچ خىل مەنىسى بار

إلى

- الانتهاء
  - المكانية: { من المسجد الحرام إلى المسجد الأقصى }
  - الزمانية: { ثم أتموا الصيام إلى الليل }
- المصاحبة
  - { ولا تأكلوا أموالهم إلى أموالكم } الآية
- بمعنى (عند)
  - { قال رب السجن أحب إلي مما يدعونني إليه }الآية

مەشق

مۇناسىپ
مەنىلەر بىلەن
تۇتاشتۇرۇڭ

{مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ} الآية

{أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ} الآية

{ ثم محلها إلى البيت العتيق} الآية

الانتهاء

المصاحبة

بمعنى
(عند)

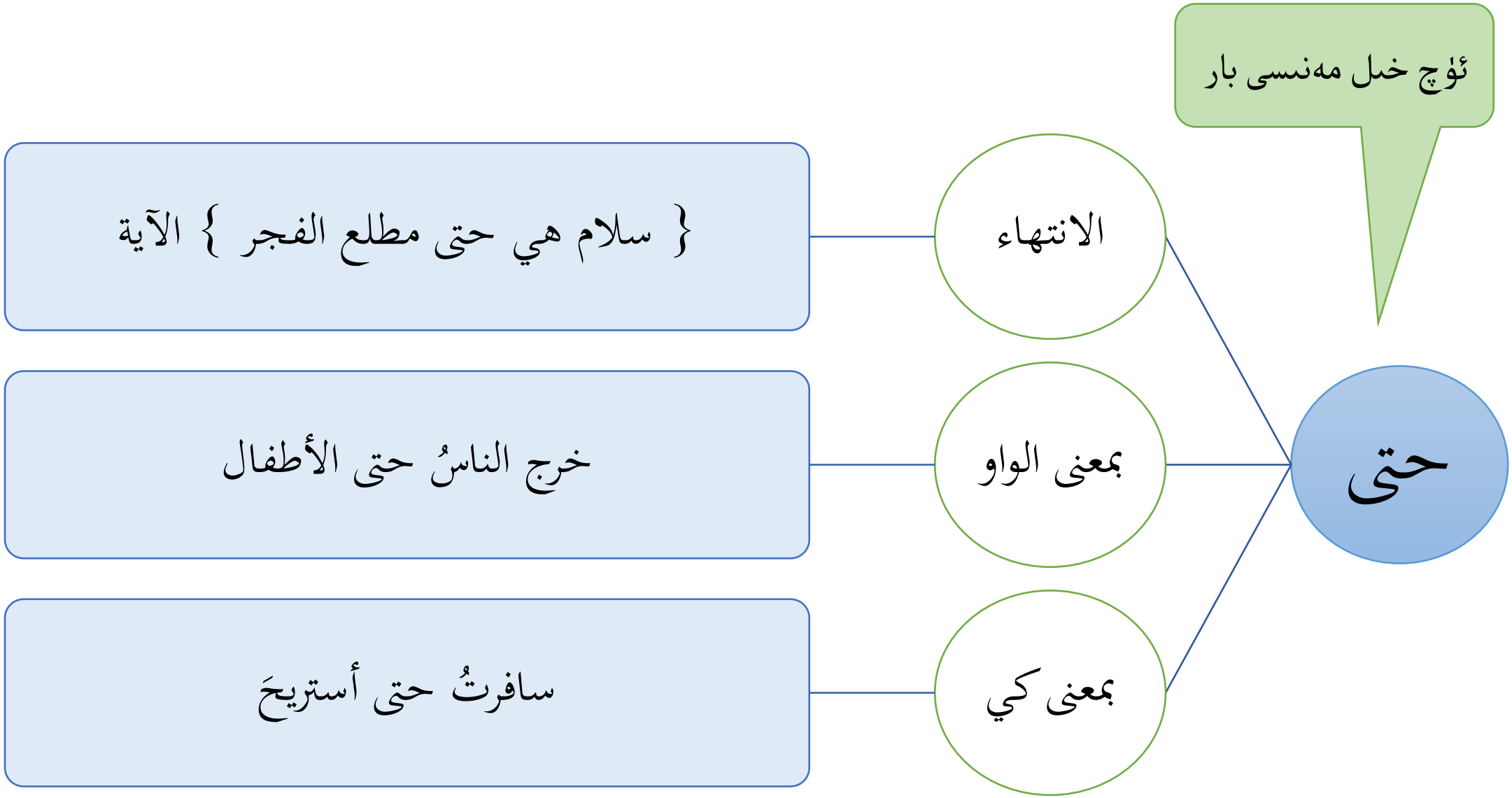
ئۆچ خىل مەنىسى بار
حتى
الانتهاء
بمعنى الواو
بمعنى كي
{ سلام هي حتى مطلع الفجر } الآية
خرج الناسُ حتى الأطفال
سافرتُ حتى أستريحَ

مەشق

مۇناسىپ
مەنىلەر بىلەن
تۇتاشتۇرۇڭ

أكلتُ السمك حتى رأسها

سافرتُ إلى الغرب حتى أطَّلعَ أحدث التطورات

بذلتُ مالي في سبيل الله حتى آخر درهم عندي

الانتهاء

بمعنى الواو

بمعنى كي

ئالته خل مەنسی بار

عَنْ

- المجاوزة — رميتُ السهم عن القوس
- معنى (بعد) — { لتركبن طبقا عن طبق }
- معنى (على) — { ومن يبخل فإنما يبخل عن نفسه } الآية
- التعليل — { وما نحن بتاركي آلهتنا عن قولك } الآية
- معنى (من) — { وهو الذي يقبل التوبة عن عبادته } الآية
- البدل — حج عن أبيك

مەشق

مۇناسىپ
مەنىلەر بىلەن
تۇتاشتۇرۇڭ

جزاك الله عَنّي خيراً	المجاوزة
مَنْ فعل ذلك فإنما يظلم عن نفسه	معنى (بعد)
راقبه عن بعدٍ	معنى (على)
تتحسن صحته يوما عن يوم	التعليل
صُمْ عن أمك	معنى (من)
رحل عن المكان	البدل

تۆت خل مەنسی بار

الكاف

- التشبيه
  - علي كالأسد
- التعليل
  - { واذكروه كما هداكم } الآية
- معنى (على)
  - كن كما أنت
- التوكيد
  - { ليس كمثله شيء } الآية

مەشق

مۇناسىپ
مەنىلەر بىلەن
تۇتاشتۇرۇڭ

كيف أصبحتَ؟ . كخير	التشبيه
{ ليس كمثله شيء } الآية	التعليل
أنت كالأسد	معنى (على)
{ ويكأنه لا يفلح الكافرون } الآية	التوكيد

اللام

ئون بەش خل مەنسی بار

- المِلك
  - { لله ما في السموات والأرض } الآية
- الاختصاص
  - { الحمد لله } الآية
- شبه الملك
  - اللجام للفرس
- التبيين
  - خالد أحب لي من سعيد
- التعليل
  - { إنا أنزلنا إليك الكتاب بالحق لتحكم بين الناس بما أراك الله } الآية
- التوكيد
  - كقول الشاعر: ملكت ما بين والعراق ويثرب... أجار لمسلم ومعاهد
- التقوية
  - { إن كنتم للرؤيا تعبرون } الآية
- معنى (إلى)
  - { كل يجري لأجل مسمى }الآية

اللام

- الاستغاثة: يا لَخالد لِبكر!
- التعجب: يا للفرح !
- الصيرورة (العاقبة): { فالتقطه آل فرعون ليكون لهم عدوا وحزنا } الآية
- الاستعلاء: { يخرون للأذقان سجدا } الآية
- الوقت: { أقم الصلاة لدلوك الشمس } الآية (بعد دلوكها)
- معنى (مع): قول الشاعر: فلما تفرقنا كأني ومالكا لطول اجتماع لم نبت ليلة معا
- معنى (في): { ويضع الموازين القسط ليوم القيامة } الآية

مەشق

مۇناسىپ مەنىلەر
بىلەن تۇتاشتۇرۇڭ

طاعة الله أفضل لِي من غيرها

زرتك لِلاطمئنان عليك

وصلنا لِلحديقة

{لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ} الآية

النجاح لِلعالمين

كقول الشاعر: ملكت ما بين والعراق ويثرب... أجار لِمسلم ومعاهد

الحبل لِلفرس

هذا الكتاب لِخالدٍ

المِلك

الاختصاص

شبه الملك

التبيين

التعليل

التوكيد

التقوية

معنى (إلى)

مەشق

مۇناسىپ مەنىلەر
بىلەن تۇتاشتۇرۇڭ

الاستغاثة	{{وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا} الآية
التعجب	هذا الغلام لِسنة
الصيرورة (العاقبة)	مضى لِسبيله
الاستعلاء	لدوا لِلموت وابنوا لِلخراب
الوقت	يا لِلعار!
معنى (مع)	يَا لِلأغنياء لِلفقراء
معنى (في)	قول الشاعر: فلما تفرقنا كأني ومالكا لِطول اجتماع لم نبت ليلة معا

ئککی خل
مەنسی بار

مذ ومنذ

تكونان بمعنى (من) إن كان الزمان ماضيا

ما رأيتك مذ أو منذ يوم الجمعة

وبمعنى (في) إن كان الزمان حاضرا

ما رأيته منذ يومنا

مەشق

مۇناسىپ
مەنىلەر بىلەن
تۇتاشتۇرۇڭ

ما رأيته مذ شهرنا

ما رأيته مذ يوم الأحد

تكونان بمعنى (من) إن كان الزمان ماضيا

وبمعنى (في) إن كان الزمان حاضرا

ئککی خل مەنسی بار

رُبّ

التقليل

قول الشاعر: رب مولود، وليس له أب..

التكثير

رب كاسية في الدنيا عارية يوم القيامة

مەشق

مۇناسىپ مەنىلەر
بىلەن تۇتاشتۇرۇڭ

رب صائمه لن يصومه، وقائمه لن يقومه

رب إشارةٍ ابلغُ من عبارةٍ

التقليل

التكثير

بەش خل مەنسی بار
الواو
العاطفة
جاء علي وخالد
الاستئناف
{واتقوا الله ويعلمكم الله} الآية
الحال
حججتُ وأنا صغير
القسم
{ والعصر} الآية
المعية
سرتُ والجبل

مەشق

مۇناسىپ
مەنىلەر بىلەن
تۇتاشتۇرۇڭ

العاطفة	{ وأغرقنا آل فرعون وأنتم تنظرون} الآية
الاستئناف	{والتين والزيتون} الآية
الحال	{ولقد أرسلنا نوحا وإبراهيم} الآية
القسم	{ هل تعلم له سميّا ويقول الإنسان..} الآية
المعية	سرتُ والنهر

ئىككىنچى باب

تەرجىمە

تەرجىمە پىرىنسىپلىرى:

1. تەرجىمىدە ئەسلى ئاپتۇرنىڭ پىكرىنى تولۇق ئىپادىلەشكە كاپالەتلىك قىلىش.
2. ئەسلى تېكىستكە ئوخشاش راۋان بولۇش.
3. تەرجىمىنىڭ شەرھى بولۇپ قېلىشىدىن ساقلىنىش.
4. تەرجىمىنىڭ چۈشۈنىشلىك بولىشى بىلەن بىرگە ئەسلى ئەسلى سىياقنى ساقلاشقا ئەھمىيەت بېرىش.
5. ئىككى تىلدا ئورتاق سۆزلەر بولۇپ قالسا ئۇنىڭغا ئورنىغا مەنداش سۆز سۆز ئىشلەتمەستىن، شۇ سۆزنىڭ ئۆزىنىلا ئىشلىتىش.

تەرجمە ئۆرنەكلىرى

- قىسقا جۈملە، ھېكمەتلىك سۆز ۋە ماقال تەمسىل تەرجىمە ئۆرنەكلىرى
- خەۋەر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى
- شېئىر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى
- ھەدىس تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

عليك، عليكم، عليكنّ
ساڭا، ئۇستۇڭدە، كېرەك، مەجبۇرىيىتىڭ بار، دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ.

قىسقا جۈملىلەر

1

ليس عليك اسعاد الجميع ولكن عليك أن لا تؤذي أحداً

ئەمەس ساڭا بەختلىك قىلىش ھەممە ۋە لېكىن ساڭا ئەزىيەت بەرمەسلىك ھېچ كىشنى

ھەممە ئادەمنى بەختلىك قىلىشڭ كېرەك ئەمەس، لېكىن ھېچ كىشگە ئەزىيەت بەرمەسلىكىڭ كېرەك.

ھەممە ئادەمنى خۇشال قىلىش مەجبۇرىيىتىڭ يوق، ئەمما ھېچ كىشگە ئەزىيەت بەرمەسلىك مەجبۇرىيىتىڭ بار.

مەشىق:

عليك: تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى مۇناسىپ مەنىلەر بىلەن تەرجىمە قىلىڭ.

1. أبي سلّم عليك –
2. عليك دَيني –
3. هذا قول النبي عليه الصلاة وسلم، عليك أن تصدق –
4. ما دمتَ حياً عليك أن تعمل–
5. الجميع يريد تغيير العالم ولكن لا أحد يفكر في تغيير نفسه –

إذا:

شەرت مەنىسىدىكى ۋاقىت رەۋىشى بولۇپ، كۆپ ھاللاردا ئۆتكەن زامان پېئىلىنىڭ ئالدىغا كىرىپ، مەنىسىنى كەلگۈسى زامانغا ئۆزگەرتىدۇ.

قىسقا جۈملىلەر

2

العاقل إذا أخطأ يتأسف والأحمق إذا أخطأ يتفلسف

ئاقىل ۋاقىتتا خاتالاشتى ئەپسۇسلىنىدۇ ۋە ئەخمەق ۋاقىتتا خاتالاشتى پەلسەپە سۆزلەيدۇ

ئەقىللىق كىشى خاتالاشسا ئەپسۇسلىنىدۇ ۋە ئەخمەق كىشى خاتالاشسا پەلسەپە سۆزلەيدۇ.

ئاقىل خاتالاشقاندا ئەپسۇسلىنىدۇ، كەم ئەقىل خاتالاشقاندا پەلسەپە سۆزلەيدۇ.

مەشىق:

إذا: تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تەرجىمە قىلىڭ.

1. إذا جاء رمضان فتحت أبواب الجنة –
2. إذا رأيتَ محمداً فاسأله عن موعد السفر –
3. إذا وجدتَ المريضَ نائماً فلا توقظه –
4. ثلاثة أشياء لا تعود: الكلمة إذا خرجت والزمن إذا مضى والثقة إذا ضاعت –

عند:

رەۋىش بولۇپ، ۋاقىتتا، يېنىدا، قېشىدا، نەزىرىدە، قارىشىدا دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ.

قىسقا جۈملىلەر

3

عندما يفهمك الآخرون بطريقة خاطئة فلا تتعبْ نفسك بالتبرير

ۋاقىتتا چۈشىنىدۇ سىنى باشقىلار يول بىلەن خاتا چارچاتما ئۆزۈڭنى ئاقلاش بىلەن

باشقىلار سېنى خاتا چۈشىنىۋالغان ۋاقىتتا، ئۆزۈڭنى ئاقلايمەن دەپ ئاۋاره بولما!

باشقىلار سېنى خاتا چۈشىنىۋالغاندا، ئۆزەڭنى ئاقلاپ يۈرمە!

مەشىق:

عند: تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تەرجىمە قىلىڭ.

1. يفقِد الإنسان نفسهُ عندما يعيشُ على مِزاج الآخرين –
2. { وما النصر إلا من عند اللّٰه } الآية –
3. أفضل العيادة أجراً سرعة القيام من عند المريض –
4. أفضل القربات عند اللّٰه هي الصلاة –

هېكمەتلىك سۆزلەر

4

كلَّما:

...چاغدا، ... سىرى، ھەرقاچان، قاچانلا بولمىسۇن، دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ.

يا ابن أدم إنما أنت أيام، كلما ذهب يومك ذهب بعضك

ئى ئوغلى ئادەم پەقەتلا سەن كۈنلەر، چاغدا. كەتتى بىر كۈنۈڭ كەتتى بىر قىسمىڭ

ئى ئادەم ئوغلى! سەن پەقەتلا كۈنلەردىن ئىبارەت، بىر كۈنۈڭ ئۆتسە بىر قىسمىڭ ئۆتكەن بولىدۇ.

ئى ئىنسان! ۋاقىت ھاياتىڭدۇر، كۈن ئۆتكەنسېرى ھاياتىڭ ئاخىرلىشىدۇ.

مەشىق:

كلما: تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تەرجىمە قىلىڭ.

1. سئل لقمان : –

ممن تَعَلَّمتَ الحكمة ؟ –

من الجهلاء، كلما رأيتُ منهم عيباً تجَنَّبتُه–

2. { كلما أرادوا أن يخرجوا منها أعيدوا فيها } الآية

هېكمەتلىك سۆزلەر

5

إلا:

ئىستىسنا ۋاستىسى بولۇپ، ئىلگىرىدىكى جۈملىنى ئەكسىچە مەنىگە ئۆزگەرتىدۇ.

إذا كنتَ ما تقرأ إلا ما يعجبك فإنك إذاً لن تتعلم أبداً

ئەگەر بولساڭ ئوقۇمايدىغان پەقەت قىزىقتۇرغانلا، ھەقىقەتەن سەن ئۇنداق ئۆگىنەلمەيسەن مەڭگۈ

ئەگەر سەن، پەقەت سىنى ئەجەبلەندۈرگىنىلا ئوقۇيدىغان بولساڭ، ئۇنداقتا سەن مەڭگۈ ئۆگىنەلمەيسەن.

سەن پەقەت ئۆزۈڭنى خۇشال قىلىدىغانلا نەرسىنى ئوقۇيدىغان بولساڭ، ئۇنداقتا مەڭگۈ ھېچ نەرسە ئۆگىنەلمەيسەن.

مەشىق:

إلا: تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تەرجىمە قىلىڭ.

1. لن أصدق كلامك إلا إذا أتيتَ ببرهان –
2. يستطيع الانسان أن يهرب من أي شيء إلا نفسه –
3. ما أكرم المرأة إلا كريم ، وما أهانها إلا لئيم–

هېكمەتلىك سۆزلەر

6

لو:

يۇز بەرمىگەن ئىشنى هېكايە قىلىش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ، ناۋادا، مۇبادا دېگەن مەنىلەر بېرىلىدۇ.

لو كان الثراء بقدر العمل لبات الحمار على سرير من ذهب

ناۋادا بولسا بايلىق ئىش مىقدارى بىلەن، ياتقان بۇلاتتى ئېشەك ئالتۇندىن كارۋاتتا

ناۋادا بايلىق ئەمگەك بىلەن ئۆلچىنىدىغان بولسا ئىدى، ئېشەك ئالتۇن كارۋاتتا ياتقان بۇلاتتى.

ئىشلىگەنگە باي بولغىلى بولىدىغان ئىش بولسا، ئېشەك ئالتۇن كارۋاتتا ئۇخلىغان بۇلاتتى

مەشىق:

لو : تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تەرجىمە قىلىڭ.

1. لا تصغر شأنك حين ترى فخامة الآخرين، فلو كانت القيمة تقاس بالأوزان، لكانت الصخور أغلى من الألماس –

2. فلو كانت الدنيا تدوم لأهلها لكان رسول الله حيّا وباقيا –

هېكمەتلىك سۆزلەر

7

لكنْ:
لېكىن، ئەمما، بىراق دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ، بەزىدە ئايرىم مەنا بېرىلمەيدۇ.

لا تحدثني كثيرا عن الدين، ولكن دعني أرى الدين في سلوكك وأخلاقك وتعاملتك

سۆزلىمىگىن ماڭا كۆپ دىندىن، ۋە لېكىن قوي منى كۆرەي دىننى سىنىڭ سۈلۈكىڭدا ۋە ئەخلاقلىرىڭدا ۋە مۇئامىلەڭدە.

سەن ماڭا دىن توغرىسىدا كۆپ سۆزلىمىگىن، لېكىن يۈرۈش – تۈرۈشلىرىڭدا، ئەخلاقىڭدا ۋە مۇئامىلىلىرىڭدە دىننى ماڭا كۆرسەتكىن.

دىن ھەققىدە ماڭا تولا سۆزلىمەي، ئۇنى يۈرۈش - تۈرۈشلىرىڭدا، ئەخلاقىڭدا ۋە مۇئامىلەڭدە كۆرسەت.

مەشىق:

لكنْ : تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى تەرجىمە قىلىڭ.

1. لن تموت إذا خسرتَ من تحب ولكن ستعيش كالميتة إذا خسرت كرامتك –
2. الصبر حسنٌ ولكن في الفقراء أحسن –
3. إن اللّه لا ينظر إلى صوركم ولكن ينظر إلى قلوبكم –

ماقال - تەمسللەر

8

ماقال تەمسل تەرجمە قىلىشتا، تەرجمە قىلماقچى بولغان ماقال- تەمسىلنى تولۇق چۈشۈنۈپ بولغاندىن كېيىن، تەرجمە قىلىنماقچى بولغان تىلدىكى، ئوخشاش مەنىلىك ماقال- تەمسىلنى تاللاپ ئىشلىتىمىز.

الأعور في وسط العميان ملك

يەكچەشمە، كورلار ئارىسىدا پادىشاھ

يولۇاس يوق يەردە مايمۇن پادىشاھ

مەشىق: تۆۋەندىكى ماقال – تەمسللەرنى مۇناسىپ ماقال- تەمسللەر بىلەن تەرجمە قىلىڭ.

1. لا تؤجل عمل اليوم إلى الغد –
2. يوم لك ويوم عليك –
3. موت عالم كموت أمة –

ماقال تەمسل تەرجمە قىلىشتا، تەرجمە قىلماقچى بولغان ماقال- تەمسىلنى تولۇق چۈشۈنۈپ بولغاندىن كېيىن، تەرجمە قىلىنماقچى بولغان تىلدىكى، ئوخشاش مەنىلىك ماقال- تەمسىلنى تاللاپ ئىشلىتىمىز.

ماقال - تەمسللەر

9

اصلاح الموجود خير من انتظار المفقود

مەۋجۇت نەرسىنى تۈزەش، يوقنى كۈتكەندىن ياخشى

ئەتىدىكى قۇيرۇقتىن بۈگۈنكى ئۆپكە ياخشى.

مەشىق:

1. في العجلة الندامة وفي التأني السلامة –
2. اطلب تظفر –
3. يد واحدة لا تصفق –

ماقال تەمسىل تەرجىمە قىلىشتا، تەرجىمە قىلماقچى بولغان ماقال-تەمسىلنى تولۇق چۈشۈنۈپ بولغاندىن كېيىن، تەرجىمە قىلىنماقچى بولغان تىلدىكى، ئوخشاش مەنىلىك ماقال-تەمسىلنى تاللاپ ئىشلىتىمىز.

ماقال - تەمسىللەر

10

العبد يقرع بالعصا والحر تكفيه الإشارة.

قۇل تاياق بىلەن باشقۇرۇلىدۇ، ھۆر ئادەمگە ئىشارەت يېتەرلىك.

ئاقىلغا ئىشارەت نادانغا جۇۋالدۇرۇز.

مەشىق:

1. اضرب الحديد وهو حامي –
2. العقل السليم في الجسم السليم –
3. الجبان يموت ألف مرة، والشجاع مرة –

خەۋەر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

1

يېڭى سۆزلەر:

التحالف: ئىتتىپاقداش، بىرلىك، ئۇيۇشما.

دعم: ياردەم، قوللاش

حملة عسكرية: ھەربىي ھەربىكەت.

مَقَرٌّ: بىنا، ساراي، ئورۇن، تۇرالغۇ جاي

عاجل | مراسل الجزيرة:

قوات خاصة اعتقلت عناصر الجيش التي سيطرت على مبنى التلفزيون التركي

تىز خەۋەر / ئەلجەزىرە مۇخبىرى:

ئالاھىدە قىسىم تۈركىيە تىلېۋىزىيە بىناسىنى كونترۇل قىلىۋالغان ئارمىيە ئۇنسۇرلىرىنى قولغا ئالدى.

مەشىق:

1. الجيش السوري الحر المدعوم من تركيا يسيطر على 9 قرى جديدة –

2. قوات خاصة تركية بدعم جوي من التحالف تبدأ حملة عسكرية على جرابلس –

3. استقبلت وزيرة التجارة التركية روهصار بكجان، في مقر الوزارة بالعاصمة أنقرة، وزير الاقتصاد والتجارة القطري أحمد بن محمد بن جاسم آل ثاني–

خەۋەر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

2

يېڭى سۆزلەر:
مدني: ئاھالە
منظمة: تەشكىلات، كومىتېت.
عبر: ئارقىلىق.
يمثل: شەكىللەندۈرىدۇ.

مراسل الجزيرة:

يلدريم: نسعى مع روسيا لإنهاء عدم الاستقرار في سوريا والعراق

ئەلجەزىرە مۇخبىرى:

يىلدىرىم: روسىيە ۋە ئىراقتىكى مۇقىمسىزلىقنى ئاياغلاشتۇرۇش ئۈچۈن روسىيە بىلەن بىرلىكتە ھەرىكەت قىلىمىز.

مەشىق:

1. وزير الخارجية التركي: يجب حماية 3 ملايين ونصف مليون مدني في مدينة إدلب –
2. المبلغ المالي الذي تدفعه الولايات المتحدة لمنظمة غولن عبر المدارس الخاصة 800–850 مليون دولار –
3. قال الرئيس التركي السابق، إن الرئيس الأمريكي دونالد ترامب، يمثل تهديدا عالميا، بسياساته وأقواله التي لا تعترف بأي قيم أو مبادئ –

خەۋەر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

3

يېڭى سۆزلەر:
قضايا: مەسىلىلەر.
مفاوضات: سۆھبەتلىشىش.

عاجل | قناة الجزيرة:
حزب العدالة والتنمية التركي يدعو جميع مناصريه بالتوجه لمطار أتاتورك باسطنبول لاستقبال رئيس الجمهورية رجب طيب اردوغان

تىز خەۋەر | ئەلجەزىرە قانىلى:
تۈركىيە ئادالەت ۋە تەرەققىيات پارتىيىسى بارلىق قوللىغۇچىلىرىنى جۈمھۇر رەئىيسى رەجەپ تەييىب ئەردۇغاننى كۈتىۋېلىش ئۈچۈن ئىستانبول ئاتا تۈرك ئايرودرومىغا كېلىشكە چاقىردى.

مەشىق:

1. أردوغان: لا نريد أبدًا أن تتحول إدلب إلى بحيرة دماء –
2. أردوغان: إن حل القضايا يتم عبر الهدوء والمفاوضات والدبلوماسية –
3. سنستمر في طريقنا نحو تحرير الأراضي السورية ودعم ضيوفنا السوريين في تركيا وجميع المظلومين في العالم –

خەۋەر تەرجىمە ئۇرنەكلىرى

4

يېڭى سۆزلەر:
قصْف: بومباردىمان قىلىش
معارض: ئۆكتىچى
قتيل: ئۆلتۈرۈلگەن
غارة: ھاۋا ھۇجۇمى

مراسل الجزيرة:
الانفجارات التي وقعت في أنقرة راح ضحيتها 17 شرطيا

ئەلجەزىرە مۇخبىرى:
ئەنقەرەدە يۈزبەرگەن پارتلاشلاردا 17 ساقچى قۇربان بولدى.

مەشىق:

1. 14 قتيلا و 42 جريحا في قصف إيراني على مواقع حزب كردي معارض شرقي أربيل –
2. قتلى وجرحى في انفجار مجهول المصدر وسط مدينة إعزاز شمالي سوريا –
3. عشرات الجرحى في غارات للنظام السوري على بلدة زبدين بريف دمشق –

خەۋەر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

5

يېڭى سۆزلەر:
كثب: يېقىن
إثر: سەۋەب، نەتىجە
اصطدام: سوقۇلۇپ كەتمەك
حاجز: توساق

عاجل | قناة الجزيرة:
قائد القوات الخاصة التركية: لدينا قتيل وعدة جرحى لكننا نسيطر على الوضع

تىز خەۋەر/ ئەلجەزىرە قانىلى:
تۈركىيە ئالاھىدە قىسىم قوماندانى: بىز تەرەپتىن ئۆلگەنلەر ۋە يارىلانغانلار بار، لېكىن بىز ۋەزىيەتنى كونترۇل قىلالايمىز.

مەشىق:

1. ترمب: الوضع في إدلب مؤسف وحزين ونحن نراقب الوضع هناك عن كثب –
2. قتيل وجريحان في هجوم بسكين بمدينة تراب غربي العاصمة الفرنسية باريس–
3. عدة جرحى إثر اصطدام سيارة بحاجز قرب مقر البرلمان البريطاني في لندن واعتقال قائدها –

يېڭى سۆزلەر:
شنً: ھۇجۇم قىلدى
المقاومة: قارشىلىق ھەركىتى (ھاماس)
رغم: قارىماستىن ..
نقطة رصد : كۆزىتىش ئورنى

مقاتلات من طراز إف 16 أسقطت مروحية تابعة للحركة الانقلابية

ئېف 16 تىپلىق جەڭ ئايروپىلانلار ئىسيان ھەركىتىگە قاراشلىق بىر تىك ئۇچار ئايروپىلاننى ئېتىپ چۈشۈردى.

مەشىق:

1. مقاتلات إسرائيلية تقصف موقعا للمقاومة شرق غزة رغم اتفاق التهدئة –
2. شنت مقاتلات التحالف السعودي الإماراتي غارات على مناطق –
3. قوات الاحتلال تقصف نقطة رصد تابعة للمقاومة الفلسطينية شرق مدينة غزة –

خەۋەر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

7

يېڭى سۆزلەر:

انتحاري: ئادەم بومبا.

الأمن: بىخەتەرلىك ئىدارىسى.

وزير الداخلية: ئىچكى ئىشلار مىنىستىرى.

تمَّ القضاء: بىتچىت قىلىش، كونترول قىلىش.

اعتقال 13 عسكريا بينهم 3 ضباط من الانقلابيين أثناء محاولة اقتحام مقر الرئاسة

ئىسيانچىلاردىن ئۈچ ھەربىي قوماندانىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 13 ئەسكەر زۇڭتۇڭ مەھكىمىسىگە بۇسۇپ كىرىشكە ئۇرۇنۇش جەريانىدا قولغا ئېلىندى.

مەشىق:

1. انتحاري فجر نفسه أثناء محاولته اقتحام الكنيسة بالإسكندرية –
2. الأمن المصري يقتل 3 من رافضي الانقلاب بعد اقتحام منزلهم في أسيوط–
3. وزير الداخلية التركي: تم القضاء على المحاولة الانقلابية –

خەۋەر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

8

يېڭى سۆزلەر:
عنصر: ئۇنسۇر.
تحصن : قوغدالدى.
إرهابي: تىرورچى
عملية: هەركەت
رئاسة الأركان: هەربى ئىشلار باشقارمىسى

قوات خاصة تعتقل عناصر الجيش التي سيطرت على مبنى التلفزيون التركي

ئالاهىدە قىسىم تۈركىيە تىلېۋىزىيە بىناسىنى كونترۇل قىلىۋالغان ئارمىيە ئۇنسۇرلىرىنى قولغا ئالدى.

مەشىق:

1. إنّ القوات المشاركة في عملية "غصن الزيتون" ستحرر بعد قليل جبل برصايا الاستراتيجي الذي تتحصن فيه عناصر تنظيم "ب ي د"–
2. أردوغان: سنُطهّر منبج من الإرهابيين لإنهم ليسوا أصحابها الحقيقيين، وسنواصل عملياتنا وصولاً إلى الحدود العراقية لغاية القضاء على آخر إرهابي –
3. رئاسة الأركان التركية: عملية عفرين بدأت إعتبارا من الساعة الخامسة من مساء اليوم السبت، تحت اسم "عملية غصن الزيتون" –

خەۋەر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

9

يېڭى سۆزلەر:
نجل: ئوغۇل.
قبضة : كونترول.
المؤسسات الحكومية: ھۆكۈمەت ئورگانلىرى

وكالة الجزيرة:
أفاد مراسل الجزيرة في اليمن بأن مليشيا الحوثي والرئيس المخلوع علي عبد الله صالح قصفت مواقع المقاومة اليمنية في عسيلان بمحافظة شبوة، بينما جددت الحكومة اليمنية التزامها بوقف إطلاق النار.

ئەلجەزىرە ئاگېنتلىقى :
يەمەندىكى ئەلجەزىرە مۇخبىرىنىڭ بىلدۈرۈشىچە: ھۇسى قۇراللىقلىرى بىلەن ۋەزىپىدىن قالدۇرلغان رەئىس ئەلى ئابدۇللاھ سالىھ شەبۋە ۋىلايىتىنىڭ ئەسىيلاندا يەمەن قارشىلىق كۆرسەتكۈچىلىرىنىڭ ئورۇنلىرىنى بومباردىمان قىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە يەمەن ھۆكۈمىتى ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمىگە رىئايە قىلمىدىغانلىقىنى قايتىدىن ئېپادىلىدى.

مەشىق:

1. بدأ التفاوض بشأن وقف اطلاق النار مع مجموعات مسلحة في 5 مناطق سورية –
2. الحكم بالسجن 10 سنوات على أسامة نجل الرئيس المخلوع محمد مرسي بقضية فض رابعة –
3. كل المؤسسات الحكومية عادت إلى قبضة قوات الأمن الشرعية –

خەۋەر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

10

يېڭى سۆزلەر:
مبان: بىنالار.
مواجهة: قارشى تۇرۇش.
خسائر: زىيان.

ضرب زلزال جديد شدته 7.3 درجات بمقياس ريختر جنوب اليابان في ساعة مبكرة من صباح اليوم السبت، وأسفر عن مقتل سبعة أشخاص وجرح آخرين وانهيار مبان

ريختېر ئۆلچەش ئەسۆابىغا ئاساسلانغاندا شەنبە كۈنى ئەتتىگەن سەھەر ۋاختىدا ياپونىيىنىڭ جەنۇبىدا كۈچى 7.3 بال بولغان قايتا بىر قېتىملىق يەر تەۋرەش بولغان، ۋە يەتتە ئادەمنىڭ ئۆلۈشىنى، باشقىلارنىڭ يارلىنىشىنى ۋە بىنالارنىڭ ئۇرۇلۇپ چۈشۈشىنى كەلتۈرۈپ چىقارغان.

مەشىق:

1. قال رئيس الوزراء التركي بن علي يلدريم أن على تركيا اتخاذ التدابير اللازمة لمواجهة أي زلزال محتمل –
2. تفجير اليوم أسفر عن مقتل 3 إسرائيليين وآخر إيراني –
3. ضرب زلزال بقوة 5.3 درجة على مقياس ريختر، ولاية "جناق قلعة" جنوب غرب إسطنبول، صباح اليوم الاثنين، دون وقوع خسائر مادية أو بشرية –

شىئىر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

1

يېڭى سۆزلەر:
فاز بـ : ئېرىشتى.
هِبة : سوۋغا

فَفُزْ بعلم تعشْ حيّاً به أبداً الناس موتى وأهل العلم أحياء

ئىلىم ئال! ئۇنىڭ بىلەن مەڭگۈ ھايات ياشايسەن، ئىنسانلار ئۆلۈكلەرگە ئوخشاش، ھالبۇكى ئىلىم ئەھلى (مەڭگۈ) ھايات.

مەشىق:

1. تَعَلّمْ يا فتى فالجهل عارٌ ولا يرَضى به إلا حمارٌ –

2. ما وهب اللّه لامرئ هبةً أحسن من عقله ومن أدبه –
هما جمال الفتى فإنْ فُقِدا فَفَقْده للحياة أجمل به –

شېئىر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

2

يېڭى سۆزلەر:

نفس: روھ، جان، تىنىق، كۆڭۈل.

مَبِيت: قونالغۇ.

الرَوِيَّة: چوڭقۇر ئويلانماق، تەپەككۇر قىلماق.

أحسن: پۇختا قىلدى، ياخشى قىلدى.

يا خادمَ الجسم كم تسعى لخدمته وتطلب الربح فيما فيه خسران

عليك بالنفس واسْتَكمِلْ فضائلها فأنت بالنفس لا بالجسم انسان

ئەي تەن خىزمەتكارى!(ئىنسان) تېنىڭنىڭ خىزمىتى ئۈچۈن ناھايىتى شاپاشلايسەن ۋە زىيان چىقىدىغان نەرسىدىن پايدا ئىزدەيسەن روھىڭغا ئەھمىيەت بەرگىن، ئۇنىڭ پەزىلەتلىرىنى مۇكەممەللەشتۈرگىن. سەن تېنىڭ بىلەن ئەمەس، بەلكى روھىڭ بىلەن ئىنساندۇرسەن.

مەشىق:

1. وإنَّك إن تستعمل العقل لا تزل مَبِيتُك في ليل بعقلك مُشْمس –
2. ولم يتناول درَّة الحق غائص مِن الناس إلا بالرويّة والفكر –
3. قيمة الإنسان ما يحسنه أكْثرَ الإنسانُ منه أو قلَّ –

شېئىر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

3

يېڭى سۆزلەر:
جميل: ياخشىلىق، گۈزەل.
مكثار: كوت كوت.
أعْيَت: چارچاتتى.

ازْرعْ جميلاً ولو في غير موضعه فلا يضيعُ جميل أينما وُضعا
إن الجميلَ وإنْ طال الزمان به فليس يحصده إلا الذي زرعا

گەرچە لاياقەتسىز ئورۇن بولسىمۇ ياخشىلىق قىلغىن، ياخشىلىق قەيەرگىلا قويۇلسۇن، زايا كەتمەيدۇ.
ياخشى ئىشقا گەرچە ئۇزۇن زامان بولۇپ كەتسىمۇ، ئۇنىڭ پايدىسىنى پەقەت قىلغان كىشىلا كۆرىدۇ.

مەشىق:

1. النطق زيْنٌ والسكوت سلامة فإذا نطقتَ فلا تكن مكثارا –
2. ما إن ندمتُ على سكوتي مرّة ولقد ندمتُ على الكلام مراراً–
3. لكل داءٍ دواء يُسْتطبُّ به إلا الحماقة اَعْيَتْ من يداويها –

شىئىر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

4

يېڭى سۆزلەر:
اِزْوَرَّ: ئۆزىنى ئېلىپ قېچىش
مرة: ئاچچىق.
طُرّا: نۇرغۇن، ھەممە .
قَلّبَ: ئۆرۈپ چۆرىمەك، سىناش.

لا تكن طالباً لما في يد الناس فيزوَرَّ عن لقاك الصديقُ
إنما الذُلُّ في سؤال الناس ولو في السؤال أين الطريقُ

كىشىلەرنىڭ قولىدىكى نەرسىلەرنى تەلەپ قىلغۇچى بولما. دوست سەن بىلەن ئۇچرىشىشتىن قاچىدۇ.
ھەقىقەتەن خارلىق كىشىلەردىن بىر نەرسە سوراشتۇر. گەرچە يول نەدە؟ دېگەن سوئال بولسىمۇ.

مەشىق:

1. وذقتُ مرارة الأشياء طُرّا فما طعم أمرُّ من السؤال –
2. كنْ عن الناس جانباً وارض باللّه صاحباً–
3. قلّبِ الناسَ كيف شئتَ تجدهم عقارباً –

شېئىر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

5

يېڭى سۆزلەر:
رماية: ئوق ئېتىش.
شدائد: قىينچىلىق ۋاقىتلار.
رخاء: بایاشات.

سألتُ الناسَ عن خِلٍّ وفيٍّ فقالوا ما هذا سبيلُ
تمَسَّكْ إنْ ظفَرْتَ بذيل حرٍّ فإن الحرَّ في الدنيا قليلُ

مەن كىشىلەردىن ۋاپادار دوست ھەققىدە سوريسام ئۇلار بۇنىڭغا (ئېرىشىشنىڭ) يولى يوق
ئەگەر ئېرىشەلىسەڭ ئەركىن ئادەملەرنىڭ پىشىگە چىڭ ئېسىل، چۈنكى ئەركىن ئادەملەر دۇنيادا ئازدۇر.

مەشىق:

1. أُعَلِّمه الرماية كل يوم فلما اِشتدّ ساعِدُه رماني –
2. دعْوى الاخاء على الرخاء كثيرة بل في الشدائد تعرف الإخوان –
3. إحذر عدوك مرة وإحذرْ صديقك ألف مرة–

شېئىر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

6

يېڭى سۆزلەر:

ضيْم: زۇلۇم.

عزيز النفس: قىممەتلىك، ئالى ھىممەتلىك.

ثوَى: ئۇرۇنلاشتى، جايلاشتى.

بُرْج: بۇرج

الدهر لا يبقى على حالة لكنه يُقبل أو يُدْبِر

فإنْ تلقاك بمكروهه فاصبر فإن الدهر لا يصبر

دەۋر بىر خىل ھالەتتە تۇرمايدۇ. لېكىن ئۇ ئالدىنى قىلىدۇ ياكى ئارقىسىنى قىلىدۇ.
ئەگەر ئۇ سېنى سەن ياقتۇرمايدىغان ئىشلارغا ئۇچراشتۇرسا، سەۋر قىل، دەۋر سەۋر قىلمايدۇ.

مەشىق:

1. لا يصبِر الحر تحت ضيْم وإنما يصبر الحمار –

فلا تقولنَّ لي ديار للمرء كلُّ البلاد دار–

2. الحرُّ حرٌ عزيز النفس حيث ثوى والشمس في كل برج ذات أنوار

شېئىر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

7

يېڭى سۆزلەر:
انتهى : ياندى، ئاياغلاشتى.
حجر الشحذيِّ: بىلەيتاش
سنَّ: ئىتتىكلەتتى

إذا المرءُ أفشى سِرَّهُ بلسانه ولام عليه غيره فهو أحمق
إذا ضاقَ صدرُ المرءِ عن نفسه فصدر الذي يُسْتَودعُ السرَّ أضيقُ

ئەگەر ئادەم ئۆزىنىڭ سىرىنى ئۆزى ئاشكارلاپ بولۇپ ئۇنى يېيىۋەتتى دەپ باشقىلارنى ئەيىبلىسە، ئۇ ئەخمەقتۇر،
كىشىنىڭ قەلبى ئۆزىنىڭ سىرىنى سىغدۇرالمىغانىكەن، سىر ئامانەتكە قويۇلغان قەلب ئۇنىڭدىنمۇ تارراقتۇر.

مەشىق:

1. فكم أنت تنهى ولا تنتهي وتُسمِعُ وعظاً ولا تَسْمَع–

فيا حجر الشحذيِّ حتى متى تُسِنُّ الحديدَ ولا تقطع

شېئىر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

8

يېڭى سۆزلەر:
غاض : سۇ سىڭىپ كەتتى.
محظوظ : تەلەيلىك.
أورَق: يوپۇرماق چىقاردى.

كم مِنْ قويٍ قويٌ في تقلُّبه مُهذَّب الرأي عنه الرزق منحرف
وكم ضعيفٍ ضعيف في تقلبه كأنه من خليج البحر يَغْتَرفُ

هەركىتىدە كۈچلۈك توغرا قاراشقا ئىگە ئادەملەر نۇرغۇن. رىزىق ئۇنىڭدىن ئۆزىنى چەتكە ئالغان.
ۋە يەنە نۇرغۇنلىغان هەركىتىدە ئاجىز ئادەملەر بار. گويياكى ئۇ دېڭىز ئارىلىدا ئۇچۇملاپ ئالىدۇ.

مەشىق:

1. فإذا سمعتَ بأن محروماً أتى ماءً ليشربه فغاض فصدِّقِ
أو أن محظوظاً غدا في كفه عودٌ فأورقَ في يديه فحقِّقِ

شېئىر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

9

يېڭى سۆزلەر:
مُكلّف : تەلەپ قىلغۇچى.
طِباع : تەبىئەت.
جذوة: چوغ.
مسالم: مۇلايىم، كەڭ قۇرساق.

وإذا أراد الله نشر فضيلة طُويتْ أطاح لها لسان حسود
لولا اشتعال النار فيما جاورتْ ما كان يعرفُ طِيْب عَرْفِ العود

ئەگەر ئاللاھ يېپىلىپ قالغان بىرەر پەزىلەتنى تارقىتىشنى ئىرادە قىلسا، ئۇ پەزىلەت ئۈچۈن ھەسەتخورلارنىڭ تىلىنى كۆزەتچىلىككە قويىدۇ، ئەگەر ئوت يېنىدىكى نەرسىلەرنى كۆيدۈرمىگەن بولسا ئىدى، ئۇد ياغىچىنىڭ خۇشپۇراق ھىدى بىلىنمىگەن بۇلاتتى.

مەشىق:

1. ومُكَلِّف الأيام ضد طِباعها متطلب في الماء جذور نارِ

ليس الزمان وإن حرصْتَ مسالماً خلْقُ الزمان عداوة الأحرار

شېئىر تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

10

يېڭى سۆزلەر:
خوَل : دوست.
درْب : چېغىر يول.
احتفلَ: توپلاندى، كۆڭۈل بۆلدى.

وهل ينفع الفتيانَ حُسْنَ وُجوههم إذا كانت الأخلاقُ غير حِسان
فلا تجعل الحُسن الدليل على الفتى فما كل مصقول الحديد يمَانِ

ئەگەر ئەخلاقى ياخشى بولمىسا، كىشىلەرنىڭ يۈزىنىڭ گۈزەللىكىنىڭ پايدىسى بارمۇ ؟
شۇنىڭ ئۈچۈن گۈزەللىكنى يىگىتلىكنىڭ ئىسپاتى قىلما، چۈنكى پاقىراق تۆمۈرنىڭ ھەممىسى يەمەننىڭ ئەمەس.

مەشىق:

1. اطلب العلم ولا تكسل فما أبعد الخير على أهل الكسلِ
واِحْتفلْ للفقه في الدين ولا تشتغل عنه بمالٍ وخَوَلٍ
لا تقل قد ذهبتْ أربابه كلُّ منّ سار على الدرب وصل

هەدىس تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

1

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰه عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
«الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً وَالحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الإِيمَانِ»

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىندۇ:
«ئىمان ئاتمىش نەچچە شاخچىدۇر، ھايا ئىماننىڭ بىر شاخچىسى»

تاپشۇرۇق:

1. قال رسول اللّٰه صلى اللّٰه عليه وسلم: "الطهور شطر الإيمان"؛ رواه مسلم.

2. ال رسول اللّٰه صلى اللّٰه عليه وسلم: "لا يؤمن أحدكم؛ حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه"؛ متفق عليه .

2

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
«اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللهُ عَنْهُ»

ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىندۇ:
«كامىل مۇسۇلمان مۇسۇلمانلار ئۇنىڭ تىلى ۋە قولىدىن ئەمىن بولغان كىشىدۇر. ھەقىقىي مۇھاجىر، ئاللاھ چەكلىگەن ئىشلارنى تاشلىغان كىشىدۇر».

تاپشۇرۇق:

1. المسلم أخو المسلم؛ لا يظلمه، ولا يَحقره، ولا يخذله"؛ رواه مسلم.

2. (من لقي اللّه لا يشرك به شيئا دخل الجنة) أخرجه البخاري .

3

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
"أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدَعَهَا
إِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ:
«مۇنۇ تۆت يامان خىسلەت كىمدە بولىدىكەن، ئۇ ساپ مۇناپىق بولىدۇ، كىمدە ئۇ تۆت يامان خىسلەتتىن بىرى بولىدىكەن،
ئۇ تاشلىمىغۇچە ئۇنىڭدا مۇناپىقلىقنىڭ بىر خىسلىتى بولغان بولىدۇ. (بۇ يامان خىسلەتلەر) : ئۇنىڭغا ئامانەت بېرىلسە خىيانەت قىلىدۇ؛
گەپ قىلسىلا يالغان سۆزلەيدۇ، ۋەدە قىلسىلا خىلاپلىق قىلىدۇ، جېدەللەشسىلا ئېغىزىنى بۇزىدۇ.»

تاپشۇرۇق:

1. عن عثمان بن عفان رضي اللّٰه عنه قال: قال رسول اللّٰه صلى اللّٰه عليه وسلم: (خيركم من تعلم القرآن وعلمه) رواه البخاري

2. عن معاوية بن أبي سفيان رضي اللّٰه عنهما قال: سمعت النبي صلى اللّٰه عليه وسلم يقول: (من يرد اللّٰه به خيرا يفقِّهْه في الدين) رواه البخاري ومسلم

4

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
"إِنَّ مِنَ الشَّجَرِ شَجَرَةٌ لاَ يَسْقُطُ وَرَقُهَا وَإِنَّهَا مَثَلُ الْمُسْلِمِ حَدِّثُونِي مَا هِيَ؟
قَالَ فَوَقَعَ النَّاسُ فِي شَجَرِ الْبَوَادِي قَالَ عَبْدُاللَّهِ فَوَقَعَ فِي نَفْسِي أَنَّهَا النَّخْلَةُ فَاسْتَحْيَيْتُ
ثمَّ قَالُوا حَدِّثْنَا مَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ هِيَ النَّخْلَةُ"

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىندى:
«دەرەخلەرنىڭ ئارىسىدا يۇپۇرمىقى تۆكۈلمەيدىغان بىر دەرەخ بار، ئۇ ھەقىقەتەن مۇسۇلمانلارغا ئوخشاش. سىلەر ماڭا ئۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىڭلار. ئۇ (ئىبنى ئۆمەر): كىشىلەرنىڭ ئوي-خىياللىرى سەھرالاردىكى دەرەخلەرگە چۈشكەنلىكىنى ئېيتتى ۋە مۇنداق دېدى: «مېنىڭ كۆڭلۈمگە ئۇنىڭ خورما ئىكەنلىكى كەلدى، مەن تارتىندىم» ئاندىن ئۇلار :«ئى ئاللاھنىڭ ئەلچىسى! ئۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىزگە ئېيتىپ بەرگىن» دېدى.
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئۇ خورما» دېدى.

تاپشۇرۇق:

1. عن أبي بكرة رضي اللّٰه عنه قال: قال النبي صلى اللّٰه عليه وسلم: (أكبر الكبائر: الإشراك باللّٰه، وعقوق الوالدين، وشهادة الزور) رواه البخاري ومسلم.

2. عن عبداللّٰه بن مسعود رضي اللّٰه عنه قال: قال النبي صلى اللّٰه عليه وسلم: (من مات وهو يدعو من دون اللّٰه ندا دخل النار) رواه البخاري.

هەدىس تەرجىمە ئۆرنەكلىرى

5

عن أبي هريرة رضي اللّٰه عنه أن رسول اللّٰه صلى اللّٰه عليه وسلم قال:
(مَنْ سَلَكَ طَرِيقاً يَلْتَمِسُ فيه عِلْماً سهَّل اللّٰه له به طريقاً إلى الجنة) رواه مسلم

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىياللاھۇ ئەنھۇدىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن:
كىمكى ئىلىم ئىزدەپ بىر يولدا ماڭىدىكەن ئاللاھ ئۇ كىشىگە ئۇ ئارقىلىق جەننەت يولىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىدۇ.
بۇ ھەدىسنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

تاپشۇرۇق:

1. عن أنس بن مالك رضي اللّٰه عنه عن النبي صلى اللّٰه عليه وسلم قال: (لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه) رواه البخاري ومسلم.

2. عن أبي هريرة رضي اللّٰه عنه قال: قال رسول اللّٰه صلى اللّٰه عليه وسلم: (إن اللّٰه لا ينظر إلى صوركم وأموالكم، ولكن ينظر إلى قلوبكم وأعمالكم) رواه مسلم.

6

عن علي بن الحسين بن علي: إنَّ من حُسْنِ إسلامِ المرءِ تَركَهُ ما لا يَعْنِيهِ. رواه الترمذي

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن:
ئىنساننىڭ ئۆزىگە مۇھىم بولمايدىغان ئىشنى تەرك ئىتىشى ئۇنىڭ ئىسلامىنىڭ گۈزەللىكىدىندۇر.

تاپشۇرۇق:

1. عن أم سلمة قالت: كان أحبّ الثياب إلى رسول اللّٰه صلى اللّٰه عليه وسلم القميص. أخرجه أبو داود في كتاب اللباس.

2. عن ابن عباس رضي اللّٰه عنهما :«أن النبي صلى اللّٰه عليه وسلم شرب من زمزم وهو قائم» أخرجه الترمذي

7

وعن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال:
«من كان يؤمن بالله واليوم الآخر، فليقل خيراً، أو ليصمت.» متفق عليه

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسسەللەم مۇنداق دېگەن:
«كىمكى ئاللاھقا ۋە قىيامەت كۈنىگە ئىمان ئېيتسا ياخشى سۆز قىلسۇن، بولمىسا جىم تۇرسۇن.» بىرلىككە كەلگەن ھەدىس

تاپشۇرۇق:

1. عن أنس بن مالك الأنصاري رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (من رغب عن سنتي فليس مني) رواه البخاري ومسلم.

2. عن أنس بن مالك رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه) رواه البخاري ومسلم.

8

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:
(من سلك طريقاً يلتمس فيه علماً سهَّل الله له به طريقاً إلى الجنة) رواه مسلم

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن:
كىمكى ئىلىم ئىزدەپ بىر يولدا ماڭىدىكەن ئاللاھ ئۇ كىشىگە ئۇ ئارقىلىق جەننەت يولىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىدۇ.
بۇ ھەدىسنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

تاپشۇرۇق:

1. عن ابن عمر رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (كل مُسْكر خمر، وكل مسكر حرام) رواه مسلم

2. عن عبدالله بن مسعود رضي الله عنه قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: (من مات وهو يدعو من دون الله ندا دخل النار) رواه البخاري

9

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
« لاَ يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلاَ يَشْرَبُ الخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلاَ يَسْرِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلاَ يَنْتَهِبُ نُهْبَةً، يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ فِيهَا أَبْصَارَهُمْ حِينَ يَنْتَهِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ» رواه البخاري

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «بىر زىنا قىلغۇچى زىنا قىلۋاتقان چاغدا مۇئمىنلىك ھالىتىدە زىنا قىلمايدۇ، بىر ئوغرىلىق قىلغۇچى ئوغرىلىق قىلۋاتقان چاغدا مۇئمىنلىك ھالىتىدە ئوغرىلىق قىلمايدۇ، ۋە ھاراق ئىچىۋاتقان چاغدا مۇئمىنلىك ھالىتىدە ھاراق ئىچمەيدۇ، بۇلانچىلىق قىلۋاتقان چاغدا كىشىلەر كۆزلىرىنى كۆتۈرۈپ قارايدىغان بىر بۇلانچىلىقنى مۇئمىنلىق ھالىتىدە قىلمايدۇ».
بۇخارى رىۋايەت قىلغان.

تاپشۇرۇق:

1. عن جابر بن عبدالله رضي الله عنهما قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم: (من مات لا يشرك بالله شيئا دخل الجنة، ومن مات يشرك بالله شيئا دخل النار) رواه مسلم

2. عن جابر رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: (إن بين الرجل وبين الشرك والكفر ترك الصلاة) رواه مسلم

10

عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال:
ما اجتمَعَ قومٌ في بيتٍ من بيوتِ اللهِ يتلونَ كتابَ اللهِ، ويتدارسونَهُ فيما بينَهم إلا نزلَت عليهِم السَّكينةُ، وغشِيَتهُمُ الرَّحمةُ، وحفَّتهُمُ الملائكَةُ، رواه مسلم

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن:
«بىر قەۋىم ئاللاھنىڭ كىتابىنى تىلاۋەت قىلغان ۋە ئۇنى ئۆزئارا ئۆگەنگەن ھالدا ئاللاھنىڭ ئۆيلىرىدىن بىر ئۆيگە يىغىلىپ ئولتۇرىدىغانلا بولسا ئۇلارغا خاتىرجەملىك چۈشىدۇ، ئۇلارنى رەھمەت قاپلايدۇ، پەرىشتىلەر ئۇلارنى ئورىۋالىدۇ، ۋە ئاللاھ ئۇلارنى ئۆز ھوزۇرىدىكىلەر ئارىسىدا تىلغا ئالىدۇ.» مۇسلىم رىۋايەت قىلغان

تاپشۇرۇق:

1. عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (كل المسلم على المسلم حرام دمه وماله وعرضه) رواه مسلم.

2. عن عبدالله بن مسعود رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (سباب المسلم فسوق، وقتاله كفر) رواه البخاري ومسلم.

ئۈچىنچى باب

تىنىش بەلگىلىرىنى قوللىنىش قائىدىلىرى

هازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىدا قوللىنىلۋاتقان تىنىش بەلگىلىرى تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت

1. چېكىت (.)
2. سوئال بەلگىسى (؟)
3. ئۈندەش بەلگىسى (!)
4. پەش (،)
5. چېكىتلىك پەش (؛)
6. قوش چېكىت (:)
7. قوش تىرناق (« »)
8. يالاڭ تىرناق (‹ ›)
9. تىرناق (())
10. سىزىقچە (-)
11. سىزىق (–)
12. كۆپ چېكىت (...)

يۇقىرىقىلاردىن باشقا چوڭ تىرناق ([]) ۋە قوش پەش قاتارلىقلارمۇ بار بولۇپ، بۇ بابتا كۆپرەك ئىشلىتىلىدىغان ۋە بىرقەدەر كەڭ ئومۇملاشقان تىنىش بەلگىلىرىنى ئىشلىتىش ھەققىدە توختىلىمىز.

چېكىت (.) ئالتە خىل ئۇرۇندا ئىشلىتىلىدۇ	ئاياغلاشقان مەلۇم بىر ئوي- پىكىرنى بىلدۈرىدىغان بايان جۈملىلەر (ئاددىي ۋە قوشما جۈملىلەر) نىڭ ئاخىرىغا چېكىت قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	بۇ كىتابنى ئابدۇرېھىمدىن ئارىيەت ئالدىم. ساۋاقداشلار، بۇگۈن كەچتە ھەممىمىز چوڭ زالغا يىغىنغا بارىدىكەنمىز.
	سىلىق (تۆۋەن) ئاھاڭ بىلەن ئېيتىلغان ئۇندەش ۋە بۇيرۇق جۈملىلەردىن كېيىن چېكىت قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	بارلىق ئەقىل- پاراسىتىمىزنى ئۆگىنىشكە قارىتايلى. بۇيرۇق دەرھال ئىجرا قىلىنسۇن.
	رەت – تەرتىپنى بىلدۈرىدىغان قاتار سانلاردىن كېيىن چېكىت قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ئوبراز تۆۋەندىكىچە: 1. تىپىك ئوبراز. 2. سىمۋوللۇق ئوبراز.
	قىسقارتىپ يېزىلغان ئىسىم بىلەن فامىلىنىڭ ئارىسىغا چېكىت قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ئا. ت. ئۆتكۈر ل. مۇتەللىپ
	يىل، ئاي ۋە كۈن رەقەم بىلەن ئىپادىلەنگەندە، ئۇلارنىڭ ئارىسىغا چېكىت قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	2009 .3 .27
	ئونلۇق كەسىردىكى پۈتۈن سان بىلەن كەسىر سان ئارىسىغا، سائەت بىلەن مىنۇت تەڭ كۆرسىتىلگەندە، سائەت بىلەن مىنۇت ئارىسىغا چېكىت قويۇلىدۇ. مەسىلەن :	1.5 (بىر پۈتۈن ئوندىن بەش) سائەت 3.50

	بىرلا ئوي – پىكىرنى بىلدۈرىدىغان ھەر خىل سوئال جۈملىلەردىن كېيىن سوئال بەلگىسى قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	قاچان كەلدىڭىز؟ قاچان كەلدىڭىز؟
سوئال بەلگىسى (؟) ئۈچ خىل ئۇرۇندا ئىشلىتىلىدۇ	ئارقا- ئارقىدىن ئۇلىنىپ كەلگەن سوئاللارنىڭ ئەڭ ئاخىرقىسىدىن كېيىن سوئال بەلگىسى قويۇلىدۇ. ئالدىنقىسىغا پەش قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	بۇ ئىشنى سەن ئۇقامسەن،ئۇقمامسەن؟ سىز بۇ جەمئىيەتنىڭ ئەزاسىمۇ، ئەمەسمۇ؟
	جۈملىدە ئاپتورغا نامەلۇم بولغان ياكى ئاپتور گۇمان بىلەن قارىغان تەركىبلەردىن كېيىن سوئال بەلگىسى قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	سەلەي چاققان (1905 ـ؟) ئۇيغۇر خەلقىنىڭ داڭلىق لەتىپچىلىرىدىن بىرى.

مۇرەككەپ جۈملە تەركىبىدىكى ئاددىي جۈملىلەرنى بىر – بىرىدىن ئايرىپ كۆرسىتىش ئۈچۈن پەش قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	سالى ئەمگەكچان، ئاق كۆڭۈل دېھقان بولغاچقا، جامى قانچىلىك يۈزسىزلىك قىلسىمۇ، چىش يېرىپ بىر نېمە دېمىدى.
جۈملىدىكى تەڭداش بۆلەكلەرنىڭ ئارىسىغا پەش قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ئابدۇللا سۈلايمان ھەم شائىر، ھەم تەتقىقاتچى.
بىر خىل بۆلەكلەرنىڭ ئالدىدا كەلگەن باغلىغۇچىلار تەكرارلانسا، تەكرارلانغان باغلىغۇچىنىڭ ئالدىدىن پەش قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	مەن بۇ يىل ھەم شېئىر يېزىشتا، ھەم تەتقىقات تېمامنى تاماملاشتا، ھەم باشقا ئىشلىرىمدا مول نەتىجىلەرگە ئېرىشتىم.
«مۇ» ئۇلانمىسى بىلەن تەكرارلىنىپ كەلگەن بىر خىل بۆلەكلەردىن كېيىنمۇ پەش قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ئادىل تىلدىنمۇ، ئەدەبىياتتىنمۇ، تارىختىنمۇ، سىياسەتتىنمۇ يۇقىرى نومۇر ئالدى.
باغلىغۇچىلارسىز باغلىنىپ كەلگەن ئاددىي جۈملىلەرنىڭ ئارىسىغا پەش قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ئوقۇتقۇچىمىز سۆزلىدى، بىز خاتىرلىدۇق. ھاۋا تۈتۈلدى، يامغۇر ياغمىدى.
«لېكىن، ئەمما، بىراق» قاتارلىق قارىمۇقارشى باغلىغۇچىلار ئارقىلىق باغلانغان قوشما جۈملىلەردىكى ئاددىي جۈملىلەرنى ئاجرىتىش ئۈچۈن يۇقىرىقى باغلىغۇچىلاردىن بۇرۇن پەش قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ھاۋا تۈتۈلدى، چاقماق چاقتى، ئەمما يامغۇر ياغمىدى. باھار كەلدى، لېكىن ھاۋا ئىسسىمىدى.
«دە» ئۇلانمىسى بىلەن باغلانغان جۈملىلەردە شۇ ئۇلانمىدىن كېيىن پەش قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ھاۋا ئۇشتۇمتۇت تۈتۈلدى- دە، يامغۇر قۇيۇۋەتتى. ئوقۇتقۇچى سىنىپقا كىردى- دە، ئاچچىقلاپلا كەتتى.
جۈملە بىلەن گىراماتىكىلىق باغلىنىشى بولمىغان تەركىب ـ قاراتما سۆز، ياكى قىستۇرما سۆز جۈملىنىڭ بېشىدا كەلسە، كەينىدىن، ئوتتۇرىسىدا كەلسە، ئىككى تەرىپىدىن، ئاخىرىدا كەلسە، ئالدىدىن پەش قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ياخشى ئۇگىنىڭلار، بالىلار. ئەلۋەتتە، بىز ئىجتىھات بىلەن ئوقۇۋاتىمىز.
جۈملە تەركىبىدىكى ئىملىق ـ ئۇندەش سۆزلەر پەش ئارقىلىق ئايرىپ يېزىلىدۇ. مەسىلەن:	پاھ، نېمىدېگەن چىرايلىق قىزلار بۇ. ئاپلا، بۇ يولدا ماڭمىسام بولغانىكەن
كۆپ خانىلىق ساناق سانىنى خانىلارغا ئايرىغاندا ھەربىر گۇرۇپپا خانىلارنىڭ ئارىسىغا ئوڭ پەش قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	332,833 دوللار

پەش (،)

ئون خىل ئۇرۇندا ئىشلىتىلىدۇ

چېكتلىك پەش (؛) ئاساسلىق بىرخىل ئۇرۇندا ئىشلىتىلىدۇ

ئاددىي تەڭداش تەركىبلەرنى ئېلىپ كەلگەن، مۇرەككەپ تەڭداش تەركىبلەرنىڭ ئارىسىغا چېكتلىك پەش قويۇلىدۇ. مەسىلەن:

كىمكى چېلىشىپ مېنى يېڭەلىسە، شۇ كىشىگە قىزىمنى بېرىمەن؛ ئەگەر يېڭەلمىسە، جېنىنى تېنىدىن جۇدا قىلىمەن.

ئۇنىڭ كۆرىدىغىنى سۈكۈت ۋە مەينەت تۆت تام؛ پۇرايدىغىنى ئاچچىق تاماكا بىلەن قاڭسىق زەي؛

هۇزۇرلىنىدىغىنى كىتاب ۋە ئەركىن خىيال ئىدى.

	ئومۇملاشتۇرغۇچى تەركىپلەردىن كېيىن قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	بىزنىڭ يېزىدا تېرىلىدىغان زىرائەتلەر: بۇغداي، قوناق، زىغىر، قىچا، قوغۇن- تاۋۇزدىن ئىبارەت.
قوش چېكىت (:) ئۇچ خىل ئۇرۇندا ئىشلىتىلىدۇ	كۆچۈرمە جۈملىنىڭ ئالدىدا كەلگەن ئاپتور سۆزىدىن كېيىن قوش چېكىت قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ئەردوغان: «بىز ھەرۋاقىت مەزلۇملارنىڭ يېنىدا» دىدى.
	ھۆرمەت تەرىقىسىدە ئېيتىلغان قاراتما سۆزدىن كېيىن قوش چېكىت قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	مۇناسىۋەتلىك ئۇرۇنلارغا: ھۆرمەت بىلەن: پالانى

	ئاپتور سۆزىنىڭ ئىچىدە كەلگەن كۆچۈرمە جۈملە ۋە كۆچۈرمە سۆزلەر قوش تىرناق ئىچىگە ئېلىنىدۇ. مەسىلەن:	مۇئەللىم بىزگە: «بىلمىگەننى پەقەت بىلدىم دېمەكچىلار، بىلىسەكچىلارمۇ مەن بىلىمەن، دەپ ئۆزۈكچىلارنى چوڭ تۇتماكچىلار» دەيدۇ. قىز نېمىشقىدۇر چوغدەك قىزاردى-دە، «ئادىل ئاكا، مۇئەللىم» دېيىشتىن باشقا گەپ قىلالماي قالدى.
قوش تىرناق («») ئۇچ خىل ئۇرۇندا ئىشلىتىلىدۇ	بىرەر سۆزنى ئاتاپ كۆرسەتكەندە ياكى بىرەر سۆز ئەسلىي مەنىسىدە ئىشلىتىلمەي كۆچۈرمە مەنىسىدە ئىشلىتىلگەندە بۇنداق سۆز قوش تىرناق ئىچىگە ئېلىنىدۇ. مەسىلەن:	سامىر بەزىدە ئوغرىلىق قىلىپ قوياتتى، شۇڭا كىشىلەر ئۇنىڭغا «ئوۋچى» دەپ لەقەم قويۇپ قويۇشقاندى.
	جۈملە ئىچىدە كەلگەن كىتاب، گېزىت، ژۇرنال ۋە ئەسەرلەرنىڭ نامىلىرى، ئىدارە ۋە خەلق تەشكىلاتلىرىنىڭ نامىلىرى، تارىخىي ۋەقەلەرنىڭ نامىلىرى قوش تىرناق ئىچىگە ئېلىنىدۇ. مەسىلەن:	ئابدۇراززاق ئەپەندىم «مەرىپەت» ژۇرنىلىدا ئىشلەيدۇ. مەن «ئىسلامى تۈركىستان گېزىتى»گە مۇشتەرى بولدۇم.

يالاڭ تىرناق (‹›) ئىككى خىل ئۇرۇندا ئىشلىتىلىدۇ

قوش تىرناق ئىچىگە ئېلىنغان كۆچۈرمە جۈملىلەرنىڭ ئىچىدە كەلگەن كۆچۈرمە تەركىبلەر يالاڭ تىرناق ئىچىگە ئېلىنىدۇ. مەسىلەن:

«توۋا، ـ دەپ ئويلىدى زەرىپىخان سۈغا قاراپ ئولتۇرۇپ، ـ جاھاننىڭ ھەممە غېمىنى مەنلا يىغىۋالغان ئوخشايمەن. ئانام رەھمىتى: ‹بايلارنىڭ خوتۇنلىرى يالغان كۈلىدۇ› دەيدىغان، راسـ ئوخشايدۇ. ئېچىلاي دېسەم، يىغا يامىشىپلا تۇرىدۇ. كۈلۈمسىرەي دېسەم، كۆزلىرىمدىن ياش »...ئەگىيدۇ

قوش تىرناق ئىچىگە ئېلىنغان كىتاب، گېزىت، ژۇرنال، ماقالە، ئەسەر نامىلىرى ئىچىدە يەنە كىتاب، گېزىت، ژۇرنال، ماقالە، ئەسەر نامىلىرى كەلسە، ئۇلار يالاڭ تىرناق ئىچىگە ئېلىنىدۇ. مەسىلەن:

«مۇھەممەد، ساڭا ئاپىرىن ئېيتىمەن، دوستۇم! ‹بايراق گېزىتى›نىڭ ‹يېقىنقى ئەدەبىيات گۈلزارى› سەھىپىسىدە ئېلان قىلىنغان ئىككى پارچە شېئىرىڭ ناھايىتى ياخشى يېزىلىپتۇ»

جۈملە ئىچىدە ئىزاھلاش، تولۇقلاش مەنىسىدە ۋە يەشمە خاراكتېرىدە كەلگەن جۈملىلەر تىرناق ئىچىگە ئېلىنىدۇ. مەسىلەن:	مېنىڭ ئۈچ گېپكتار(بىرگېپكتار 15 موغا تەڭ) يېرىم بار. بۇگۈنكى يىغىنغا (كېسەللەرنى ھېسابقا ئالمىغاندا) ھەممەيلەن تولۇق قاتناشتى.
ئەسەرلەردە بىرەر كىشىنىڭ تۇغۇلغان ۋە ۋاپات بولغان ۋاقتىنى، بىرەر تارىخىي ۋەقەنىڭ يۈزبەرگەن، تاماملانغان ۋاقتىنى ئەسكەرتىپ كۆرسەتكەندە تىرناق ئىچىگە ئېلىنىدۇ. مەسىلەن:	ل. مۇتەللىپ (1922 - 1945) ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تالانتلىق شائىرى.
نەقىل كەلتۈرۈلگەن مىسالنىڭ ئېلىنغان جايىنى كۆرسەتكەندە ئاپتور ۋە كىتاب نامى تىرناق ئىچىگە ئېلىنىدۇ. مەسىلەن:	توغرا ئېيتتىڭ ئاكا، بىزدە نېمە ئامال بولسۇن؟ (ئايشەم ئەخمەت: «ئۆچمەس ئىزلار»دىن)
ھەر قانداق ئىزاھ، چۈشەندۈرمە ۋە تولۇقلىما تىرناق ئىچىگە ئېلىنىدۇ. مەسىلەن:	(نىۋتوننىڭ ئىككىچى قانۇنى) (ھەرىكەت ئېنىرگىيەسى قانۇنى)
رەت تەرتىپنىبى لدۈرىدىغان بىرقانچە سانلار ئېلىنىپ، ئۇلارنىڭ چوڭ -كىچىكلىكىنى پەرقلەندۈرۈش لازىم تېپىلغاندا، چوڭ ماۋزۇ ئىچىدىكى كىچىك ماۋزۇنىڭ رەت -تەرتىپىنى بىلدۈرىدىغان سانلار تىرناق ئىچىگە ئېلىنىدۇ. مەسىلەن:	1. تۈركىستاندا بېقىلىدىغان ئاساسلىق ئۆي ھايۋانلىرى: (1) قوي (2) كالا

تىرناق (()) بەش خىل ئۇرۇندا ئىشلىتىلىدۇ

جۈپ سۆزلەرنىڭ ئارىسىغا سىزىقچە قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ئورۇق-سېمىز، ئىسسىق-سوغۇق،خۇشال-خۇرام، ئېگىز-پاكار، يېتىپ-قوپۇش، ئۇزۇن-قىسقا، هايت-هۇيت، كىر-كىر...
رەقەم بىلەن ئىپادىلەنگەن دەرىجە سانلاردىن كېيىن سىزىقچە قويۇلىدۇ. مەسىلەن :	مېنىڭ ئىككىنچى ئوغلۇم 7- سىنىپتا ئوقۇيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مىلادىيە 571- يىلى تۇغۇلغان.
سۆزلەرگە ئۇلىنىپ كەلگەن «هە، دە، يا» ئۇلانمىلىرىنىڭ ئالدىدىن سىزىقچە قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	پاھ، نېمىدېگەن گۈزەل جاي بۇ- هە! زا ۋاقتىدا كەلدىڭ – دە، ئاداش. يېقىندىن بېرى كەيپىياتىڭ ناهايىتى ناچار تۇرىدۇ، بىرەر خاپىلىق تارتىپ قالدىڭمۇ- يا؟
كۆپ بوغۇملۇق سۆزنىڭ قۇر ئاخىرىغا سىغماي قالغان قىسمىنى بۆلۈپ ئىككىنچى قۇرغا كۆچۈرگەندە بۆلۈنگەن بوغۇمدىن كېيىن سىزىقچە قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	... ئۆگىنى- شىمىز...
سۆز ياكى قوشۇمچە ئۇلانغانلىقىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن پېئىلنىڭ بۇيرۇق شەكلىنىڭ ئارقىسىدىن، ئالدى قوشۇلغۇچىنىڭ ئارقىسىدىن، ئارقا قوشۇمچىسىنىڭ ئالدىدىن سىزىقچە قويىلىدۇ، مەسىلەن:	قانسىرا-قانسىرىماق، نا – نائەهلى، بى – بىئەدەپ، -داش ساۋاقداش، -چى ئوقۇغۇچى

سىزىقچە (-) بەش خىل ئۇرۇندا ئىشلىتىلىدۇ

خەۋەر باش كېلىشتىكى ئىسىملار بىلەن كەلگەندە، ئۇنىڭ ئالدىدىن سىزىق قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	شەرقى تۈركىستاننىڭ مەركىزى ــ ئۈرۈمچى. مەن ــ مۇئەللىم. ئۇ ــ دوختۇر.
بىرخىل بۆلەكلەر ئومۇملاشتۇرغۇچى سۆزدىن بۇرۇن كەلسە، بىرخىل بۆلەكلەردىن كېيىن سىزىق قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ئالما، ئۈزۈم، ئۆرۈك ــ ھەممىسى بىزنىڭ باغدا بار. سىنىپىمىزدىكى ئالىم، ئەركىن، گۈلنار، ياسىن ــ ھەممىسى ئەلاچى ئوقۇغۇچىلار.
دىئالوگلاردا ھەربىر سۆزلىگۈچىنىڭ سۆزى سىزىق ئارقىلىق باشلىنىدۇ. مەسىلەن:	- تۈرۈپ قاپتىلىغۇ؟ ــ سىلىگە ساقلاپ... ــ يۈرسىلە، ئەمىسە.
ئەدەبىي ئەسەرلەردە دىيالوگ بىلەن ئاپتور سۆزىنى ئايرىش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ئارىسىغا سىزىق قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	خوش ئۇستام، بۇ يەرنى نېمە قىلماقچى بولىۋاتىدىلا؟ - دېدى ھاشىم كۈلۈمسىرەپ.
ۋاقىت، ئورۇن، مىقدارنى بىلدۈرىدىغان تەڭ دەرىجىدىكى ئىككى سۆزنىڭ ئوتتۇرىسىغا سىزىق قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	قەشقەر ــ خوتەن تۆمۈر يولى 2010- يىلىغىچە پۈتۈپ قاتناش باشلىنىدۇ. مەن ئالىي مەكتەپتە 1981 ــ 1985-يىللاردا ئوقۇغان. ئويۇن كەچ سائەت توققۇز - ئونلاردا تۈگەيدۇ.

سىزىق (ــ) بەش خىل ئۇرۇندا ئىشلىتىلىدۇ

پىكىرنىڭ تولۇق ئېيتىلىپ تۈگىمىگەنلىكى، داۋامى بارلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن كۆپ چېكىت قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ئىككىسى چاي ئىچىپ ئولتۇرۇپ،ئۆتكەن – كەچكەنلەر ھەققىدە پاراڭغا چۈشۈپ كەتتى...	
سۆزلىگۈچىنىڭ ھاياجانلانغانلىقىدىن نۇتۇقنىڭ ئۈزۈلۈپ قىلىنغانلىقىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن نۇرغۇن چېكىت قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ئامان قۇل تۆمۈر خەلىپىگە قاراپ: «را...زى... بول... ئاكا!» دېدى-دە، كۆزنى يۇمدى.	كۆپ چېكىت (...) تۆت خىل ئۇرۇندا ئىشلىتىلىدۇ
جۈملىدىكى تەكرار ۋە سوزۇلۇپ ئېيتىلىدىغان سۆزلەرنىڭ (ئاساسەن ئىملىق ۋە ئۈندەش سۆزلەرنىڭ) ئارىسىغا كۆپ چېكىت قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	ئادىل... ھەي... ئادىل... ماۋۇ يەرگە كېلە، ماۋۇ يەرگە. گۆش يەيمەن. قورسىقىم ئاچ،«مياۋ...مياۋ... مياۋ» دەپتۇ مۇشۇك.	
كۆپ چېكىت كىتاب، ژۇرناللارنىڭ مۇندەرىجىلىرىدە تېما، ماۋزۇ ۋە بەت نومۇرىنىڭ ئارىسىغا قويۇلىدۇ. مەسىلەن:	مۇندەرىجە مۇلاھىزە.....1 شېئىر ۋە شائىر.....12	

ع

ئۇ

تايبە ئەرەب تىلى ۋە ئىسلام ئاساس بىلىملىرى تور مائارىپى

WWW.TAYBAEDU.COM

@taybaedu

taybaedu

@taybaedu